

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA**

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 9242

1. Obiekt *zespół szklarni "Schwester"*
1032/2

DAWNA CECHOWNIA SZYBU "SCHWESTER" (MAGAZYN 1)

2. Czas powstania

1907

3. Miejscowość

WAŁBRZYCH

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja Budynek d. cechowni, później łaźni, ob. magazynu nr 1 (neg.200/360/2)

4. Adres

ul.1 Maja 81
(Sobiecin)

nr hipoteczny 22295

5. Przynależność administracyjna

województwo wałbrzyskie

gmina Wałbrzych

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Waldenburg (do 1945)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wałbrzych

8. Właściciel i jego adres

Firma "BIMEX"
Wałbrzych, ul. B. Chrobrego 51

9. Użytkownik i jego adres

F-ma "Bimex", j.w.
(magazyn 1))

10. Rejestr zabytków

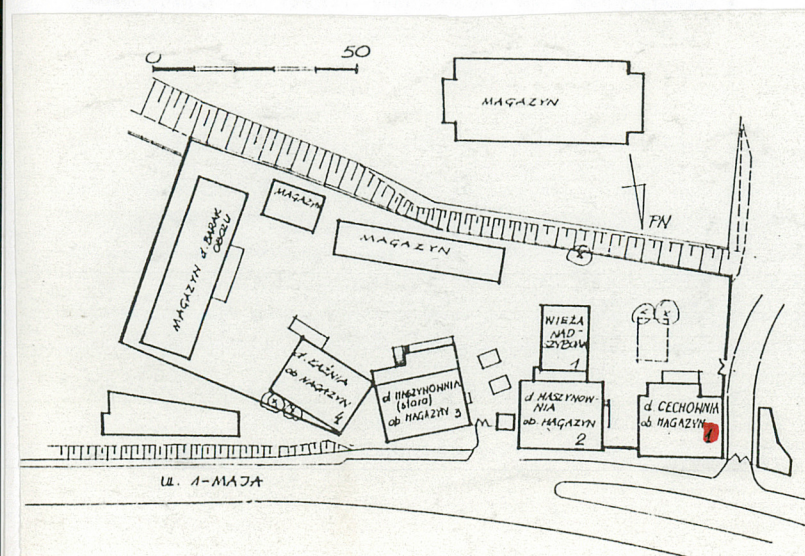
Nr *1056*

data

1984 R

A/717/1056/W

15.II. 1984



12. Autorzy, historia obiektu, określenia styl

Zespół szybu, pochodzącego z 2 poł. XIX w., poddano z pocz. XX w. zasadniczej modernizacji i rozbudowie, prowadzonej wg. projektu i pod kierownictwem inż. Schwestera. Od jego imienia wziął miano (współcześnie używa się nazwy - szyby "Siostrzane").

W tym okresie powstał również budynek, który pierwotnie mógł pełnić rolę cechowni a to z uwagi na jego położenie przy portierni i markowni szybu. Na takie funkcje budynku wskazywać zdaje się również pierwotne ukształtowanie wnętrza. Był to prawdopodobnie budynek typu halowego, jednoprzestrzenny wewnątrz.

Na uwagę zasługuje przy tym jego konstrukcja: w postaci ramowego, żelbetowego ustroju nośnego dachu o nowocześnie - jak na 1907 r. - rozwiązanej formie.

Na uwagę zasługuje również architektura budynku kształtowana w duchu historyzmu ale wyrażanego również językiem secesji.

Nie bez znaczenia dla walorów hist.-techn. budynku pozostaje fakt, że znajdujemy go w zwartym zespole dawnego szybu, o jednorodnej szacie architektonicznej, pochodzącej z ok. 1907 r. i czytelnym fazach rozbudowy zespołu starszego, o proveniencji z lat 90-tych XIX w., którego reliktem pozostaje tzw. dawna maszynownia (obecnie magazyn nr 3), której historyzm wyrażany jest w formach bliskich neorenesansowi.

Budynek przebudowano wewnątrz w latach międzywojennych a następnie w latach 60-tych XX w. adaptując go w końcu na magazyn towarowy, który użytkowany był do ok. 1992 r. przez wałbrzyskie WPHW a obecnie przez firmę "Bimex".

W 1983 r., konstruując program ochrony zabytków techniki górniczej Wałbrzycha, zaproponowano by w przyszłości włączyć zespół i poszczególne jego obiekty, w tym bud. d. cechowni, w organizm Ośrodka Dawnej i Nowej Techniki Górniczej sytuując tutaj bazę administracyjną, naukową i oświatową Środowiskowego Muzeum Techniki Górniczej.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Wolnostojący budynek wzniesiono na zach. skraju terenu szybu, przy drodze wjazdowej na jego teren, po przeciwnej stronie której znajdowała się portiernia i markownia. Usytuowany jest wzdłuż ciągu ul. 1 Maja, zorientowany ze wsch. na zach. Na wsch. od niego wzniesiono w 1907 r. nową maszynownię szybu "Schwester", której oś podłużną zorientowano prostopadłe do interesującego nas tutaj obiektu.

Materiał. Budynek prawdopodobnie posadowiony na fundamencie kamiennym. Ściany nośne murowane z cegły ceramicznej, pełnej licowane z zewnątrz okładziną z kształtek klinkierowych i tynkowane (w polach wolnych od okładziny). Ściany wewnętrzne tynkowane na gładko i kryte powłokami malarskimi. Strop nad piwnicą żelbetowy, nad parterem drewniany. Dach wsparty na ramowej konstrukcji żelbetowej, nakrytej płytami żelbetowymi, krytymi papą na lepiku. W szczycie dachu poprowadzono obszerny świetlik, konstrukcji stalowej, przykryty stropodachem żelbetowym, krytym papą na lepiku. Podłogi piwnicy i parteru cementowe, gładzone, w pomieszczeniach biurowych wykładzina PCV. Na piętrze podłogi drewniane (deskii). Schody do piwnicy betonowe, schody zewnętrzne na piętro budynku stalowe, wyżej drewniane. Stolarka okienna stalowa, pojedyncza, typu przemysłowego, krosnowa. Okna w świetliku stalowe, typu przemysłowego. Drzwi drewniane, zewnętrzne obite blachą stalową, ocynkowaną. Obróbki blacharskie z blachy stalowej, ocynkowanej.

Plan. Budynek posadowiony na rzucie prostokąta o bokach 20,95 x 14,6 m., na symetrycznym założeniu osiowym, z wejściem usytuowanym w centralnej partii elewacji pld. (współcześnie przez przybudówkę). Pierwotnie w przyziemiu mieściła się jedna hala zborna oraz kilka pomieszczeń admin. usytuowanych w poprzek budynku przy zach. ścianie szczytowej. Plan ten w zasadzie utrzymany jest do dzisiaj. Jest prawdopodobnym, że w tej partii budynek był 2-kondygnacyjny powtarzając na piętrze układ pomieszczeń parteru. Przed nimi mogła znajdować się galeria - pomost komunikacyjny - dająca wgląd na jednoprzestrzenną, 1-kondygnacyjną halę zborną.

Bryła. Budynek w części podpiwniczony (część piwnic niedostępna). Pierwotnie w głównej części (hali zbornej) 1-kondygnacyjny, typu halowego. Po przebudowach z lat międzywojennych 2-kondygnacyjny. Przykryty dachem 2-spadowym, o małym nachyleniu z centralnie prowadzonym (w kalenicy) świetlikiem.

Elewacje. Ceglane, z licowaną okładziną, w częściach tynkowane. Utrzymane w duchu historyzmu wyrażanego językiem spokojnej secesji. Jako elementu dekoracyjnego użyto zróżnicowanej faktury przez połączenie kształtek klinkierowych z jasnym tynkiem. Elewacje szczytowe wieńczone fantazyjną attyką z dużym kołem na osi. Układ symetryczny. Okna wieńczone łukiem pełnym, o drobnym podziale. Narożne pilastry zdobione "kluczowym" elementem dekoracyjnym powtórzonym po obu stronach zwieńczenia szczytu. Elewację zach. "zeszpecono" wybijając dodatkowe okno pośrodku oraz zamurowując górne partie okien a to w związku z wprowadzeniem wtórnego podziału pierwotnego, wysokiego pomieszczenia na dwie kondygnacje. Nowy strop przeciął okna. Elewacja pld. spokojna, symetryczna, z rzędem blend o potrójnym podziale w przyziemiu oraz trzema, odpowiadającymi im, oknami na wysokim parterze. Świetlik z 9 oknami grupowanymi po trzy (z każdej strony: od pld. i pld.).

Instalacje. Elektryczna, odgromowa, wodno-kanalizacyjna, grzewcza (elektryczne piece akumulacyjne w pom. administr.).

<p>14. Kubatura 4476,9 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa 762,78 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne Cechownia szybu "Schwester"</p>	<p>17. Użytkowanie obecne Od końca lat 60-tych XX w. magazyn towarowy</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Wnętrze budynku, w zasadniczej części pierwotnie jednoprzestrzenne, kilkakrotnie przebudowywano. Pierwsza przebudowa miała miejsce w latach 20/30-tych XX w. Objęła wykonanie żelbetowego stropu nad częścią podpiwniczoną a następnie przybudówki po stronie pld. gdzie znalazły się schody na piętro. Równocześnie bowiem założono drewniany strop nad parterem, oddzielając tym samym kondygnację strychową. Nie naruszono przy tym ciekawej konstrukcji dachu składającej się z potężnych ram żelbetowych o skomplikowanym kształcie, na których wspiera się również konstrukcja świetlika oraz płyty stanowiącej przykrycie dachu. W latach 60-tych XX w. poszerzono przybudówkę, zmieniono schody.</p> <p>Budynek mimo przebudów, utrzymał zasadniczy kształt bryły, elewacje i detal. Czytelny jest również w jego planie proces przemian zachodzących we wnętrzu.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Budynek ten zachowany jest najlepiej ze wszystkich wchodzących w skład zespołu. Na skutek szkód górniczych występują nieliczne spękania ścian zewnętrznych. Zawilgocenia występują na połączeniu części pierwotnej z przybudówką. Jest tu uszkodzony dach oraz rynna. Dach nad przybudówką ma bardzo małe nachylenie co powoduje przecieki w miejscach wgłębienia połaci. W części okien brak oszklenia. Uszkodzona jest (wskutek korozji) część stalowych ram okiennych. Tynki zewnętrzne bardzo zniszczone. W najgorszym stanie pozostają elewacje szczytowe, zwłaszcza zachodnia, gdzie wskutek zawilgocenia i osiadania fundamentów nastąpiło odspojenie klinkierowego licowania od ścian. Stropy międzykondygnacyjne dobre. Instalacje sprawne.</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Z uwagi na wartości historyczno-techniczne i architektoniczne, unikatowy detal elewacji, wyrażany również językiem secesji objąć budynek ochroną konserwatorską (wpis do rejestru zabytków), przy czym ochrona prawna dotyczyć winna wszystkich budowli i budynków (także ich reliktyw) składających się na kompleks d. zespołu szybu "Schwester".</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonać remontu dachu i świetlika, obróbek blacharskich, - wykonać remont kapitalny elewacji, odbudować stolarkę okienną i drzwiową, przywracając im formę z pocz. XX w. - zlikwidować wtórne rozbudowy bryły budynku lub zdecydowanie poprawić ich formę w oparciu o projekt akceptowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. - uporządkować teren wokół wsch. elewacji co spowoduje ograniczenie zawilgocenia murów w części przyziemnej. - wszelkie prace konserwacyjne, remontowe wewnątrz budynku i na zewnątrz, także na terenie zespołu szybu "Schwester" prowadzić pod nadzorem Woj. Konserwatora Zabytków 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- R. Jarzyński, W. Mazanik, Orzeczenie techniczne ustalające nośność stropów w budynkach magazynowych sprzętu radiowo-telewizyjnego i gospodarczego, Wałbrzych 1985, mnps., w: "Bimex", Wałbrzych, ul. B. Chrobrego 51
- J. Wanczura, Inwentaryzacja budowlana. Magazyn gospodarczy WPHW nr 1, Wałbrzych, 1989, mnps., w: tamże

22. Bibliografia

- S. Januszewski, T. Szpineter, J. Dobesz, Zabytki techniki w górnictwie Zagłębia Dolnośląskiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1980, mnps., cz. I-III,
- S. Januszewski, Zabytki techniki Dolnego Śląska, Warszawa 1988,
- Zabytki techniki górniczej Zagłębia Dolnośląskiego, pod red. Stanisława Januszewskiego, Wałbrzych 1988

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- Fotografie budynku i obiektów zespołu szybu "Schwester" wykonane w 1979/80 r. i w 1986 r., w: zbiory Inst. Hist. Arch., Szt. i Techniki Polit. Wrocł.

24. Uwagi różne

patrz: karta ewidencyjna (tegoż autora): ZESPÓŁ SZYBU "SCHWESTER" i karty poszczególnych, wymienionych tam obiektów

25. Opracował

tekst dr Stanisław Januszewski 10 listopad 1993
plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska 25 październik 1993
zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski 15 wrzesień 1993
miejsce przechowywania negatywów BSIDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**27. Załączniki**

Nr 1 - dokumentacja fotograficzna
Nr 2 - dokumentacja rysunkowa

1. Miejscowość

WAŁBRZYCH

2. Obiekt

DAWNA CECHOWNIA SZYBU
"SCHWESTER" (MAGAZYN 1)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna



1. Budynek d. cechowni, łaźni górniczej od zach. (neg. 200/516/2)

2. j.w. od płd. (neg. 200/519/3)

3. Otwór okienny w elewacji wsch. (neg. 200/518/1)

VERTE!

4. Elewacja zach. (neg. 200/522/4)

5. Elewacja wsch. (neg. 200/518/2)

6. Metaloplastyka d. lampy ulicznej na narożu płn.-zach. (neg. 200/521/4)



Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 10 listopada 1993

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski



1. Miejscowość

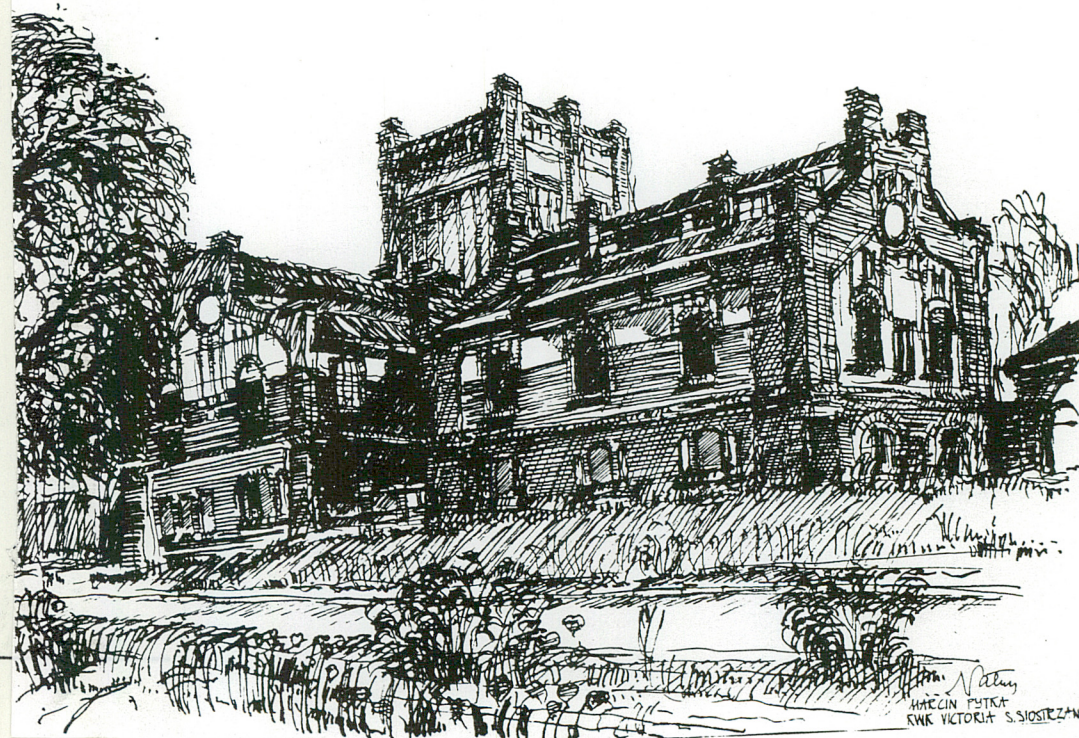
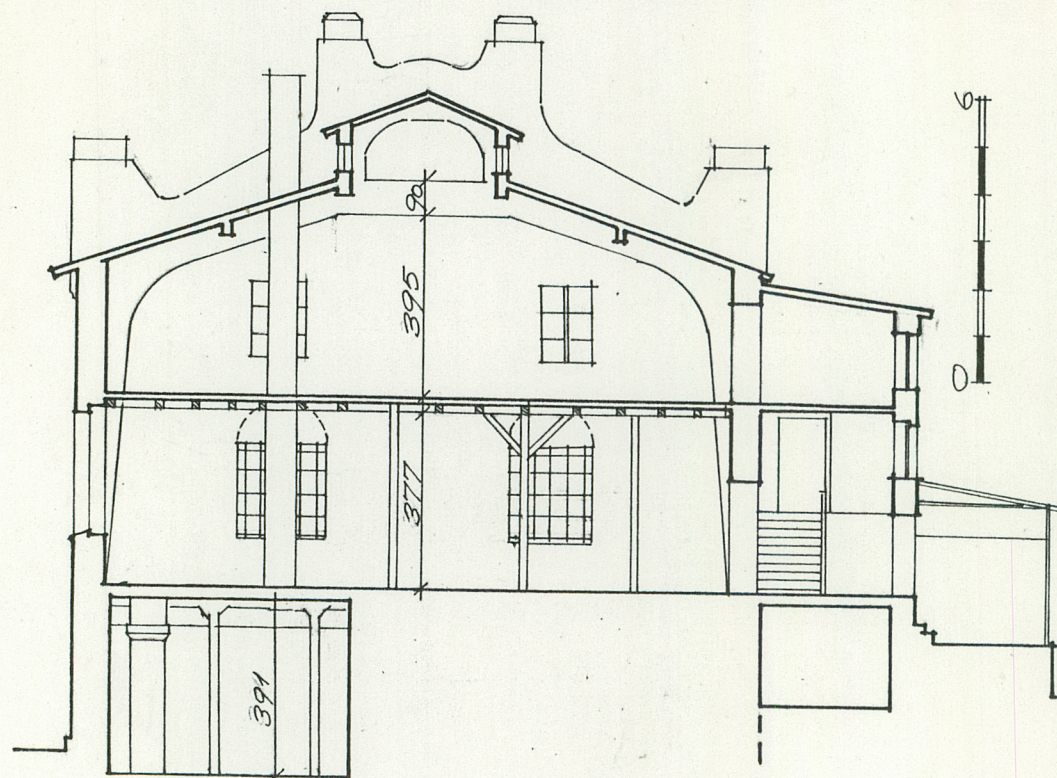
W A Ł B R Z Y C H

2. Obiekt

DAWNA CECHOWNIA SZYBU
"SCHWESTER" (MAGAZYN 1)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa



1. Przekrój poprzeczny budynku

Verte! 2. Elewacja zachodnia

3. Elewacja północna

4. Rzut przyziemia

Bud. w grafice z 1987 r., patrz: Zabytki
techniki górniczej..., op.cit., rubr. 21

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 10 listopad 1993

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski (kalki rys.)

